

รัฐศาสตร์

: ศาสตร์ว่าด้วยพฤติกรรมการเมือง

* ดนัย มุ่สา

วิวัฒนาการและการพัฒนาการของวิชารัฐศาสตร์ (Political Science) นับย้อนหลังเป็นพันปี ตั้งแต่สมัยกรีกจนถึงปลายศตวรรษที่ 20 มีการสั่งสมวิชาความรู้ทางด้านนี้มาหลายแนวทาง ซึ่งขึ้นอยู่กับการศึกษา วิธีการมอง กาลสมัย เนื้อหาขอบเขต และจุดมุ่งประสงค์ของผู้ศึกษา แต่ทุกยุคทุกสมัยล้วนแต่พยายามทำความเข้าใจ กับ “ชีวิตการเมือง” ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นต้องการทำความเข้าใจชีวิตการเมืองที่ควรจะเป็น หรือชีวิตการเมืองที่เป็นอยู่ กล่าวคือ ทั้งที่เน้นทางด้านปรัชญา (Philosophy) สถาบันทางการเมือง (Political Institution) กฎหมาย (Law) และเน้นทางด้านพฤติกรรม (Behavior)

แนวทางการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์ จึงควรเริ่มพิจารณาโดยกว้าง ๆ ก่อนว่า วิชารัฐศาสตร์มุ่งศึกษาเรื่องอะไร หลังจากนั้นจึงมุ่งพิจารณาแนวทางการศึกษา เพื่อให้บรรลุเรื่องที่ศึกษาเหล่านั้น

วิชารัฐศาสตร์กับเรื่องที่ศึกษา

วิชารัฐศาสตร์ โดยธรรมชาติของวิชาแล้ว ยากที่จะกำหนดลงไปให้ชัดเจนว่ามุ่งศึกษาเรื่องอะไร

Plato และ Aristotle เห็นว่า การเมืองเป็นเรื่องของการแสวงหาความยุติธรรม และการดำรงชีวิตที่ดี

Hobbes เห็นว่า การเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับความปลอดภัยของมนุษย์ กล่าวคือ มนุษย์มีความจำเป็นต้องเข้ามาอยู่ร่วมกันในชุมชนทางการเมือง เพื่อความปลอดภัยของตนเองเพราะถ้าปล่อยให้ต่างคนต่างทำอะไรได้ตามใจตนแล้ว การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว จะมีลักษณะเลวร้าย ป่าเถื่อน ตามธรรมชาติ

Marx เห็นว่าการเมืองเป็นเครื่องมือของชนชั้นผู้กอบโกยผลประโยชน์ เพื่อมีอำนาจครอบงำอีกฝ่ายหนึ่ง แนวความคิดเหล่านี้ คือวิชาการเมืองหรือปรัชญาทางการเมืองโบราณนั่นเอง

จนกระทั่งปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 วิทยาศาสตร์

* หัวหน้าหมวดวิชาหลักการปกครอง ภาควิชาพื้นฐานทั่วไป คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย:ร.ม. (การปกครอง) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ได้พัฒนาตัวเองอย่างรวดเร็วในการสนองตอบต่อปัญหา และวิธีการแก้ไขปัญหามนุษย์ในสังคม วิชารัฐศาสตร์ ก็ได้ปรับเปลี่ยนตัวเอง สู่ความเป็นศาสตร์ยิ่งขึ้น จนทำให้ รัฐศาสตร์มุ่งศึกษาในเรื่องต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเช่น มุ่งศึกษา ในเรื่องสถาบัน เรื่องระบบ เรื่องหน้าที่หรือกิจกรรม เรื่องนโยบายสาธารณะรัฐ แต่บางลักษณะมุ่งศึกษา เรื่องกระบวนการทางการเมือง ซึ่งพยายามหันมาสนใจ อธิบายสาเหตุปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เป็นอยู่¹ อย่างไรก็ตามแนวความคิดในการศึกษาเหล่านี้ล้วนเป็น ผลิตผลของการสั่งสมความรู้ทางรัฐศาสตร์ทั้งสิ้น

เพื่อที่จะได้ทำความเข้าใจ ถึงแนวทางการศึกษาวิชา รัฐศาสตร์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในที่นี้ผู้เขียนสรุปได้ว่า “วิชา รัฐศาสตร์” มุ่งศึกษา

- 1. ปรัชญาการเมือง (Political Philosophy)
- 2. รัฐและอำนาจรัฐ (State and Power)
- 3. สถาบันทางการเมือง (Political Institution)
- 4. แนวความคิดทางการเมือง (Political Ideas)
 - อุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideologies)
 - ทฤษฎีทางการเมือง (Political Theories)
- 5. พฤติกรรมต่าง ๆ ทางการเมือง (Political Behaviors)

การสรุปดังกล่าวข้างต้น เพื่อความสะดวกในการ พิจารณาถึงแนวทางการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ เพราะแนว ทางการศึกษาจะมีความสัมพันธ์กันกับเรื่องที่ศึกษา ตัวอย่างเช่น ถ้าหากจะศึกษาเรื่องปรัชญาการเมือง แนวทางการศึกษาก็จะเป็นวิธีการที่เน้นปรัชญาและประวัติ- ศาสตร์ ซึ่งมักจะมีข้อสันนิษฐานบางประการเกี่ยวกับ

ธรรมชาติมนุษย์ และข้อสันนิษฐานนั้นก็จะสรุปรูปแบบ ของรัฐที่ควรจะเป็น (What ought to be) ออกมา ถ้าจะศึกษาสถาบันทางการเมือง ก็จะต้องศึกษาเรื่อง กฎหมายรัฐธรรมนูญ การศึกษาการเมืองนั้นเน้นที่ตัวบท กฎหมายซึ่งได้แก่รัฐธรรมนูญ และการวิเคราะห์ เปรียบ เทียบสถาบันทางการเมืองซึ่งได้แก่ สถาบันนิติบัญญัติ สถาบันบริหาร และสถาบันตุลาการ และถ้าจะศึกษาใน เรื่องพฤติกรรมต่าง ๆ ทางการเมือง ก็จะใช้หลักวิทยา- ศาสตร์ที่เรียกว่า Scientific Method เพื่อที่จะอธิบายว่า อะไรเป็นอย่างไร เป็นต้น²

จากเรื่องที่ศึกษา และวิธีการศึกษาดังตัวอย่าง ข้างต้น ทำให้ทราบถึงขอบข่ายของเรื่องที่จะศึกษา แต่ เนื่องจาก แนวทางการศึกษา (Approach) หรือวิธีการ ศึกษา มีอยู่หลายแนวทาง ดังนั้นในบทความนี้ มุ่งพิจารณา ให้ครอบคลุม และกว้างขวางจึงได้จัดแบ่งเป็นประเภท ใหญ่ ๆ 4 พวก ดังนี้คือ³

- 1. แบบปรัชญาการเมืองสมัยเก่า (classical Philosophy)
- 2. แบบโครงสร้างนิยม (Structuralism) ซึ่ง แบ่งออกได้เป็น 3 พวกคือ
 - 2.1 แบบวิเคราะห์สถาบัน (Institutional analysis)
 - 2.2 แบบวิเคราะห์ระบบ (System anlysis)
 - 2.3 แบบวิเคราะห์โครงสร้างหน้าที่ (Struc- tural functional analysis analysis)
- 3. แบบพฤติกรรมนิยม (Behavioralism) แบบ

¹ ทัศนพันธุ์ นาคะตะ, “รัฐศาสตร์”. ใน รัฐศาสตร์: สถานภาพและพัฒนาการ กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจเทรดดิ้ง 2525 หน้า 1-2.

² โปรดดูรายละเอียดได้ใน ลิขิต อีรวะดิน ปรัชญาและแนวการศึกษาของสำนักพฤติกรรมศาสตร์ กรุงเทพ-มหานคร: ศูนย์วิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2529

³ โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว รัฐศาสตร์ พัฒนาการและแนวทางการศึกษา กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศรีอนันต์ 2524 พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว รัฐศาสตร์ ขอบข่าย สถานภาพ และการศึกษาวิจัย กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์ 2526 และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว พฤติกรรมการเมืองและขอบข่ายทางทฤษฎี กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์ 2532

4. แบบยุคหลังพฤติกรรมนิยม (Post-behavioralism) แบบปัจจุบันนั่นเอง

เพื่อที่จะให้เกิดความชัดเจน จึงควรพิจารณาในแต่ละหัวข้อพร้อม ๆ กันไปกับวิวัฒนาการ แนวทางการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ ดังต่อไปนี้คือ

- ก. แนวทางการศึกษา
- ข. การนำไปใช้ศึกษา
- ค. ข้อจำกัดในการนำไปใช้

1. แบบปรัชญาการเมืองสมัยเก่า

ก. **แนวทางการศึกษา** เป็นแนวทางการศึกษาที่เก่าแก่ที่สุดที่ใช้ในการศึกษารัฐศาสตร์คือเริ่มตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ และยังมีอิทธิพลอยู่จนถึงทุกวันนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะบรรยายความ (descriptive) และให้คำแนะนำหรือเสนอมาตรการ (prescriptive) คือพยายามที่จะอธิบายว่าเพราะเหตุใดจึงเกิดเหตุการณ์ทางการเมืองเช่นนั้นขึ้นมา พร้อมกันนั้นก็ให้แนวทางในรูปอุดมคติของความเป็นระเบียบเรียบร้อยทางการเมืองไว้ด้วย เป็นการศึกษาและอภิปรายกันในประเด็น “อะไรควร อะไรไม่ควร”

ข. **การนำไปใช้ศึกษา** ส่วนใหญ่แล้วจะนำไปใช้ในการศึกษาในรูปของการศึกษาจริยธรรม เช่น⁴ จะปกครองให้ดีที่สุดได้อย่างไร อะไรคือชีวิตที่ดี การที่จะจัดสรรอำนาจทางหน้าที่การเมืองจะอย่างไร ในบรรดานักปรัชญา เศรษฐี ชุนนาง ทหาร ประชาชน ใครควรจะเป็นผู้ปกครอง เป็นต้น การใช้ข้อมูลจึงใช้ในรูปแบบของจริยธรรม ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาของอริสโตเติล เป็นความพยายามที่จะศึกษาธรรมชาติของ “ระบบการเมืองที่ดีที่สุด” (Absolutely Best of Political System)

ในรูปของอุดมคติ หรือที่ดีที่สุดในสภาวะการณ์ต่าง ๆ หรือคั่นหาระบบที่เหมาะสมสำหรับสังคมแต่ละสังคม⁴

ค. **ข้อจำกัดในการนำไปใช้** เนื่องจากเป็น การพยายามศึกษาหาความรู้ทางด้านจริยธรรม ดังนั้น การศึกษาจึงมุ่งอยู่ที่ผู้ศึกษาเป็นหลัก จนทำให้เห็นเป็นลักษณะของค่านิยมหรืออคติ (bias) ของผู้ศึกษาเอง ว่าที่ “ควรจะเป็น” นั้นเป็นอย่างไร ทำให้รัฐศาสตร์เมื่อพัฒนาเพิ่มขึ้นไม่สามารถหาคำตอบบางเรื่องบางราวได้ โดยเฉพาะ “ชีวิตการเมือง” ในเชิงการกระทำที่เป็นจริง จนมีนักวิชาการบางท่านพูดเปรียบเปรยว่า รัฐศาสตร์ “ห่างไกลความเป็นจริง เกือบไม่มีตัวตน น้อยชนิดในพลังการอธิบาย”⁵

เมื่อถึงยุคสมัยของ Machiavelli (ค.ศ. 1469-1527) ได้เกิดแนวทางการศึกษาในลักษณะที่มุ่งความเป็นจริงขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของรัฐ ที่พยายามศึกษาว่า ผู้ปกครองประเทศในสภาพความจริงเมื่อได้อำนาจทางการเมืองมาแล้วควรจะปกครองอย่างไรจึงจะเกิดความผาสุกอย่างแท้จริงในรัฐ

2. แบบโครงสร้างนิยม

2.1 แบบวิเคราะห์สถาบัน

ก. **แนวทางการศึกษา** แนวทางนี้เริ่มราวปี ค.ศ. 1880 ซึ่งถือว่าการศึกษาวิชาการเมืองมีลักษณะเป็นสาขาหนึ่งโดยเฉพาะ⁶ อันเป็นการเปลี่ยนแปลงขอบข่ายวิธีการศึกษา และจุดมุ่งหมายของวิชาศาสตร์ เพื่อที่จะอธิบายชีวิตการเมืองที่เป็นไปจริง ๆ ซึ่งมุ่งวิเคราะห์โครงสร้างและสถาบันการเมือง พยายามอธิบายว่า โครงสร้างและบทบาท ของสถาบันการเมืองนั้นก่อกำเนิดขึ้นมาอย่างไร จะคงสภาพการเป็นสถาบันไว้ไม่ให้สลายตัวไป

⁴Aristotle, *The Politics* ed. Ernest Barker New York: Oxford University Press, 1958. อ้างถึงใน พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว “รัฐศาสตร์ พัฒนาการ และแนวทางการศึกษา”

⁵อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ “วิกฤตทางปัญญาของรัฐศาสตร์ไทย” *จดหมายเหตุสังคมศาสตร์* 10 (สิงหาคม 2530-มกราคม 2531) หน้า 65.

⁶ กวี รัชชน ศิริลักษณ์ ไชยรังษี และ เฉลิมชัย ผิวเรือนนท์ *หลักและวิธีการวิจัยทางรัฐศาสตร์* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2527 หน้า 28

อย่างไร และถือว่าโครงสร้างของสถาบันเป็นตัวแปรต้นที่สำคัญ กล่าวคือ สถาบันการเมืองถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการปกครองและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์มากกว่าที่พฤติกรรมของมนุษย์จะมีอิทธิพลต่อสถาบันการเมือง

ข. การนำไปใช้ การศึกษาแบบนี้จะยึดเอาการศึกษาเชิงคุณภาพเป็นหลัก มักใช้วิธีการศึกษาแบบง่าย ๆ มีลักษณะเป็นการพรรณนา (descriptive) และบรรยายสถาบันการเมือง กระบวนการทางการเมืองที่เกิดขึ้น การศึกษาจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากสถาบันการเมืองที่เกิดขึ้นจริง ๆ พร้อมด้วยเอกสารทางกฎหมายและรัฐธรรมนูญธรรมชาติของมนุษย์จะถูกกำหนดให้คงที่ และไม่แยกข้อเท็จจริงออกจากค่านิยม

ค. ข้อจำกัดในการนำไปใช้ เนื่องจากเป็นการศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์โครงสร้างและสถาบันการเมืองที่เป็นทางการ ละเลยสภาพทางการเมือง และพฤติกรรมการเมืองที่เป็นอยู่จริง ๆ ทำให้ไม่สามารถให้คำอธิบายที่เป็นจริงทางการเมืองได้อย่างแจ่มชัด และในระบอบการเมือง ที่มีสถาบันทางการเมือง รูปแบบ โครงสร้าง เหมือนกันอาจจะมีการพฤติกรรมไม่เหมือนกันก็ได้ จึงได้มีนักวิชาการทางรัฐศาสตร์พัฒนาแนวทางการศึกษาขึ้นมาอีกในระยะต่อมา

2.2 แบบวิเคราะห์ระบบ

ก. แนวทางการศึกษา เมื่อเริ่มมีการศึกษาในการตอบคำถามที่ว่าลักษณะที่เป็นจริงของชีวิตการเมืองเป็นอย่างไร จึงเริ่มมีการการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ในแนวพฤติกรรมศาสตร์ (ประมาณ ค.ศ. 1920 เป็นต้นมา) เป็นความจำเป็นต่อการพัฒนาวิชาการให้ก้าวหน้าขึ้น โดยพยายามนำเอาวิธีการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์มาใช้ในการศึกษาสังคมศาสตร์ แนวทางการศึกษาแบบ

วิเคราะห์สถาบัน จะนำเอาวิธีการศึกษาทางด้านสังคมวิทยามาใช้เช่นของ Robert K. Morton และ Taleott Parsons ซึ่งนำเอาความคิดเกี่ยวกับระบบมาวิเคราะห์ระบบสังคม⁷ ซึ่งเป็นแนวความคิดตามทฤษฎี General System Theory เน้นความสำคัญของความเหมือนกันทางด้านโครงสร้างของแต่ละระบบ โดยมีสมมุติฐานเบื้องต้นว่า ลักษณะที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันของแต่ละระบบทำการการศึกษาได้

ข. การนำไปใช้ จากแนวความคิดของ General System Theory ทำให้เห็นว่า ทุกระบบจะมีลักษณะคล้าย ๆ กัน คือจะประกอบด้วยส่วนประกอบต่าง ๆ และมีความเกี่ยวพันกันระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ นักคิดทางนี้ที่สำคัญคือ David Easton ซึ่งได้อธิบายว่า ระบบการเมืองเป็นระบบพฤติกรรมเฉพาะอย่างในสังคม ซึ่งทำไปเพื่อการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่า (Values) ทั้งหลายที่มีผลใช้บังคับ และมองระบบการเมืองว่าเป็นระบบพฤติกรรมของตัวกระทำทางการเมือง ซึ่งจะมี Inputs, Process, Outputs และ Environment และ Feed-back เป็นการมองและวิเคราะห์ทั้งระบบ ดังนั้นการใช้ข้อมูลจึงต้องใช้เป็นระบบทั้งหมด เป็นการมองเห็นภาพทั้งปวงนั่นเอง

ค. ข้อจำกัดในการนำไปใช้ เนื่องจากเป็นการอธิบายทั้งระบบ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงในระบบเป็นสิ่งที่ไม่ตี เป็นการอธิบายคงที่อยู่ในตัวของมันเอง และข้อสำคัญเป็นรูปแบบที่หยาบไม่สามารถที่จะอธิบายถึงโครงสร้าง หน้าที่ของแต่ละระบบได้ แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาแนวนี้ ทำให้เข้าใจการเมืองทั้งระบบ แต่ไม่ทำให้เข้าใจการเมืองได้ทั้งหมด เปรียบเสมือนพื้นฐานและโครงสร้างอาคาร ซึ่งจะต้องมีการต่อเติมส่วนอื่น ๆ ด้วย ภาพอันแท้จริงของอาคารจึงจะปรากฏให้เห็นเด่นชัด⁸

^{7/} William Flanigan and Edwin Fogelman "Functional Analysis" in James C. Charlesworth *Contemporary Political Analysis* (New York : The Free Press, 1967), PP. 73-75 and P. 109

^{8/} ลิขิต ธีรเวคิน *ปรัชญาและแนวการศึกษาของสำนักพฤติกรรมศาสตร์* หน้า 277

2.3 แบบวิเคราะห์โครงสร้างหน้าที่

ก. แนวทางการศึกษา ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การศึกษาการเมืองทั้งระบบ เกี่ยวข้องกับหน้าที่ต่าง ๆ ของระบบการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน้าที่ในการรักษาระบบให้คงอยู่ต่อไป เช่น การศึกษาหน้าที่ของพรรคการเมือง หน้าที่สมาชิกสภานิติบัญญัติ เป็นต้น และแนวทางนี้ได้รับอิทธิพลมาจากการวิเคราะห์ของนักสังคมวิทยาชื่อ Talcott Parsom เช่นกัน

ข. การนำไปใช้ศึกษา การมองว่าแต่ละโครงสร้างมีหน้าที่อย่างไรจึงใช้วิธีการเชิงคุณภาพ คือการศึกษาเอกสาร และการสังเกตการณ์ เชิงคุณภาพเป็นหลัก และพยายามสร้างทฤษฎีเป็นแบบนิรนัย (deductive Theory) ซึ่งเป็นแบบสรุปโดยทั่ว ๆ ไป โดยนิยามโครงสร้างเป็นรูปแบบของการกระทำ (pattern of Action) นักคิดที่สำคัญในแนวทางนี้คือ Gabriel A. Almond ได้เสนอ “ตัวแบบของการบำรุงรักษาระบบ” ซึ่งเป็นตัวแบบที่รู้จักกันดี เป็นตัวแบบทั่วไปที่ Almond ต้องการจะอธิบายหน้าที่หลักของระบบการเมืองทุกระบบ อันเป็นการพยายามต่อเติมส่วนอื่น ๆ ของโครงอาคารถนนเอง

ค. ข้อจำกัดในการนำไปใช้ เนื่องจาก เป็นการพยายามอธิบายในลักษณะของโครงสร้าง หน้าที่ ในเชิงคุณภาพของแต่ละระบบการเมือง ดังนั้นจึงทำให้เกิดลักษณะที่เรียกว่า “ทางตัน” ในการอธิบายขึ้นเมื่อสังคมพัฒนาการเพิ่มขึ้น พฤติกรรมต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปมาก โดยเฉพาะพฤติกรรมทางการเมือง เช่น ระบบการเมือง และรัฐบาลแห่งมีโครงสร้างและระบบการเมืองคล้ายคลึงกัน แต่การปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกันไป-ผิดเพี้ยนไป ทำให้ยากต่อการอธิบายในลักษณะของ “หน้าที่อันเป็นสากลทางการเมือง” ดังนั้นนักรัฐศาสตร์ ยุคต่อมาจึงพยายามพัฒนาแนวทางการศึกษาเพื่อที่จะได้อธิบายชีวิตทางการเมือง ในเชิงพฤติกรรมทางการเมืองที่เป็นจริง อันเป็นแนวทางหนึ่งที่กำลังนิยมอย่างมากใน

ปัจจุบัน

3. แบบพฤติกรรมนิยม

ก. แนวทางการศึกษา การศึกษาแนวนี้ได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจัง เมื่อ ค.ศ. 1923 ด้วยความเชื่อที่ว่า มนุษย์คือผู้กระทำที่สำคัญในทางการเมืองการปกครอง ดังเช่น Heinz Eulau นักรัฐศาสตร์เชิงพฤติกรรม ผู้มีชื่อเสียงได้กระทุ้งไปถึงแก่นของการศึกษาทางรัฐศาสตร์ว่า

“รากฐาน (ของรัฐศาสตร์) คือตัวมนุษย์ ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าการกล่าวถึงการเมือง การปกครองของมนุษย์ จะมีความหมายใด ๆ ได้ หากปราศจากการกล่าวถึงความเชื่อ การกระทำ และค่านิยมของมนุษย์...การเมืองคือ สภาพการณ์ และผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์⁹

ดังนั้นการศึกษาในแนวนี้จึงพยายามศึกษาถึงสภาพการณ์ที่เป็นจริง ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาที่แตกต่างจากการวิเคราะห์ปรัชญาการเมืองสมัยเก่า และแนววิเคราะห์สถาบันโดยสิ้นเชิง และเป็นการพยายามตอบคำถามถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในทางการเมือง-การปกครองในแต่ละโครงสร้างหน้าที่ในระบบการเมือง ในสภาพการณ์ที่เป็นจริง เป็นการศึกษาที่เน้นความเป็นปรนัย (Objectivity) และใช้วิธีการของศาสตร์ (Scientific Method)

ข. การนำไปใช้ เนื่องจากมุ่งศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์ทางการเมืองการปกครองในสภาพความเป็นจริง จึงพยายามหากฎเกณฑ์ และรูปแบบพฤติกรรมการเมืองจากการตั้งสมมุติฐาน และทดสอบสมมุติฐานเหล่านั้นด้วยวิธีการเชิงประจักษ์ (Empirical Methods) การแสวงหาความจริงดังกล่าวมีทฤษฎีชี้แนะหรือสนับสนุนข้อมูลและแนวทางการวิเคราะห์การเมืองดังกล่าวจึงได้นำเอาวิธีการทางศาสตร์ มาใช้ดังที่กล่าวแล้ว

ค. ข้อจำกัดในการนำไปใช้ การที่พยายามแยกค่านิยม ออกจากการศึกษา โดยใช้วิธีการทางศาสตร์

เป็นเครื่องกลั่นกรอง ในสภาพความเป็นจริงของการศึกษา ในฐานะที่หน่วยการศึกษาเป็นมนุษย์ ซึ่งมีลักษณะไม่คงที่ ยังมีค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม และผลกระทบต่าง ๆ มากมาย ดังนั้นจึงเป็นการยากที่จะแยกค่านิยมเหล่านี้ออกไป ตลอดจนการศึกษาที่มุ่งเฉพาะพฤติกรรมทางการเมืองเล็ก ๆ เช่น พฤติกรรมการเลือกตั้ง ยังไม่สามารถที่จะนำมาแก้ไขปัญหา หรือเข้าใจชีวิตทางการเมืองได้อย่างกว้าง ๆ จนทำให้บางครั้งการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในสังคมไม่ได้ผลเท่าที่ควร อันเป็นเป้าหมายของวิชารัฐศาสตร์ ดังนั้นจึงมีผู้พยายามคัดค้านแนวทางศึกษาด้านนี้ จนกระทั่งปัจจุบัน

4. แบบยุคหลังพฤติกรรมนิยม

ก. **แนวทางการศึกษา** การศึกษาแนวทางนี้เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ ค.ศ. 1960 ซึ่งต่อต้านแนวทางพฤติกรรมศาสตร์ ที่เห็นว่า การศึกษาแนวพฤติกรรมศาสตร์ที่มีอิทธิพลอยู่นั้นมักจะศึกษาหรือทำการวิจัยในเรื่องที่ทำได้ง่าย ๆ แต่ไม่ค่อยมีประโยชน์ในการช่วยแก้ปัญหาสังคม แนวทางการศึกษายุคหลังนี้จึงพยายามเน้นที่เนื้อหาทางการศึกษาว่าจะใช้แนวทางการศึกษาด้านใด โดยมีจุดประสงค์ที่ความตระหนัก ใน บทบาทของปัญญาชนในการที่จะปกป้องคุณค่า และอารยธรรมของมนุษย์ การศึกษาปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาที่สำคัญทางสังคม และการเมือง เป็นเป้าหมายหลัก¹⁰

ข. **การนำไปใช้** การเลือกวิธีการศึกษา จะเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหา อาจจะเป็นวิธีการที่เป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์อย่างเคร่งครัด ใช้ระเบียบวิธีทางสถิติ หรืออาจจะใช้ระเบียบวิธีที่ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนก็ได้ ซึ่งเน้นเนื้อหาที่จะศึกษามากกว่า จะเน้นวิธีการศึกษาและค่านิยม ไม่สามารถแยกออกจากการศึกษาวิชาการเมืองได้

ค. **ข้อจำกัดในการนำไปใช้** แนวทางการศึกษานี้ ถึงแม้ว่าจะยังไม่ได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางการ

ศึกษาหรือเป็น Paradigm อันหนึ่ง แต่ดูเหมือนเป็นแนวทางที่ “อ้อมซอม” ความคิดของ 2 แนวทางสำคัญคือ แนวปรัชญา-สถาบัน กับแนว พฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งเห็นได้ว่า เนื้อหาจะต้องมาก่อนเทคนิค ดังนั้นการที่จะศึกษาเรื่องใดนั้น ต้องขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับเนื้อหา และเทคนิคที่นำมาใช้เป็นสำคัญ ซึ่งในอนาคต แนวนี้ยังต้องสร้างผลงานเพื่อพิสูจน์ตนเองให้กับนักรัฐศาสตร์ คนอื่น ๆ ให้ยอมรับต่อไป

โดยสรุปในฐานะสาขาวิชาการแขนงหนึ่ง รัฐศาสตร์ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างใหญ่หลวงในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา เคลื่อนกล่นไปด้วยแนวทางการศึกษา วิธีศึกษา และทัศนภาพเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง การวิพากษ์วิจารณ์ทั้งหลายเกี่ยวกับสถานะของ รัฐศาสตร์ในปัจจุบันมุ่งไปที่กำหนดเหตุผล เป้าหมาย และอิสรภาพ ในการดำเนินชีวิตทางการเมืองของมนุษย์ พยายามทำความเข้าใจกับ “ชีวิตการเมือง” ของมนุษย์ เช่น บางคนอาจจะพยายามศึกษาในแนวทาง มาร์กซิสต์ ซึ่งนิยมศึกษาในแนวสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ล้วนแต่พยายามที่จะตอบคำถามเป็นเป้าหมายหลักของศาสตร์ทางสังคมศาสตร์ ในเรื่องของการพยายามพรรณนา (description) อธิบาย (Explanation) และคาดการณ์ (Expectation) อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการศึกษารัฐศาสตร์เชิงพฤติกรรมการเมืองจะถูกโจมตีในลักษณะใด ก็ยังมีความสำคัญอยู่ในทุกแขนงของการศึกษาทางรัฐศาสตร์ในปัจจุบัน การปฏิวัติทางศาสตร์ (Scientific Revolution) ที่จะเปลี่ยนแนวออกจากการศึกษาพฤติกรรมการเมือง ยังไม่ได้ก่อตัวขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ แต่ประการใด □

^{10/} Babaral Smith and others **Political Science Methods : Foundation and Techniques.** Boston :

Houghton Mifflin, 1986 P. 22 อ้างใน กวี รัชชชน และคณะ **หลักและวิธีการวิจัยทางรัฐศาสตร์** หน้า 59

บรรณานุกรม

ทวี รัชนีกร ศิริลักษณ์ ไชยรังษี และ เณลิมชัย ผิวเรืองนนท์. **หลักและวิธีการวิจัยทางรัฐศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2527.

ทินพันธุ์ นาคะตะ. "รัฐศาสตร์" ใน **รัฐศาสตร์ : สถานภาพและพัฒนาการ** กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ-
เทรดดิ้ง 2525.

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. **พฤติกรรมการเมืองและขอบข่ายทางทฤษฎี**. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์
2532

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. **รัฐศาสตร์ ขอบข่าย สถานภาพและการศึกษาวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการ
พิมพ์ 2526.

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. **รัฐศาสตร์ พัฒนาการและแนวการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศรีอนันต์ 2524.

ลิขิต ธีรเวคิน. **ปรัชญาและแนวการศึกษาของสำนักพฤติกรรมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์วิจัยคณะ
รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2529.

อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์. "วิกฤตทางปัญญาของรัฐศาสตร์ไทย." **จดหมายข่าวสังคมศาสตร์** สิงหาคม 2530 -
มกราคม 2531 : หน้า 65.

Aristotle. **The Politics**. ed. Barker, Ernest. New York: Oxford University Press. 1958.

Smith, Barbaral and others. **Political Science Methods : Foundation and Techniques**.
Boston: Houghton Mifflin, 1986.

Dulan, Heinz. **The Behavioral Persuasion in Politics**. New York: Random House, 1963.

Flanigan, William and Edwin Fogelman. "Functional Analysis" in Charles Worth. **Contem-
porary Political Analysis**. New York : The Free Press, 1967.